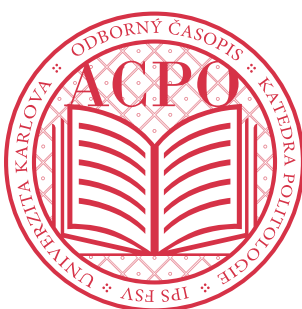

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

RECENZOVANÝ ČASOPIS | PEER-REVIEWED JOURNAL

2019 | Vol. 11 | No. 3 | ISSN 1803-8220

LEVITSKY, Steven; ZIBLATT, Daniel (2018). *Jak umírá demokracie*.
Praha: Prostor, 336 stran. ISBN 978-80-7260-394-7.

RECENZE JAKUBA DOPIERALLA

https://doi.org/10.14712/1803-8220/42_2019

Published: 30/09/2019

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

This article is protected by copyright. Copying and use of its content and presenting it as original research without proper citation is plagiarism, which is subject to legal sanctions.

Katedra politologie Institutu politologických studií

Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy

Department of Political Science, Institute of Political Studies

Faculty of Social Sciences, Charles University

LEVITSKY, Steven; ZIBLATT, Daniel (2018). *Jak umírá demokracie*. Praha: Prostor, 336 stran. ISBN 978-80-7260-394-7.

Daniel Ziblatt a Steven Levitsky jsou v rámci americké politologie známi především jako přední odborníci na aspekty demokratizace v Evropě a v Latinské Americe. Čtenáře proto může překvapit, že jejich nejnovější publikace *Jak umírá demokracie*¹ se většinou větví politického systému Spojených států amerických. Již po přečtení úvodu však toto propojení začne dávat smysl. Autoři popisují, jak při definování symptomů eroze demokracie v oblastech jejich primárního zájmu začali zjišťovat, že mnohé z nich jsou s postupem času čím dál viditelnější i ve Spojených státech samotných. Rozhodli se proto své vybrané poznatky ze studia demokratického úpadku (*democratic backsliding*) aplikovat na politický systém a kulturu své vlastní země.

Monografie je rozdělena do devíti kapitol, které se dají seskupit do tří pomyslných celků. V prvním z nich, sestávajícím se z kapitol 1, 2 a 3, autoři nastiňují mechanismy, které v politických systémech jimi zkoumaných zemí tradičně umožňovaly potlačit autoritářské tendence. Jako hlavního aktéra, který dovede demokracii stabilizovat, identifikují silné politické strany, které extremistické aktéry v rámci systému izolují a nedovolí jejich legitimizaci. Jako moment počátku úpadku demokracie v mnoha jimi zkoumaných zemích pak identifikují situaci, kdy tradiční politické strany podcení tento legitimizační aspekt a ve víře, že dokážou efektivně limitovat excesy extremistických subjektů, jim formou koaliční spolupráce či tiché podpory umožní přístup k moci.

V první kapitole Ziblatt a Levitsky nejlépe využívají svého dosavadního komparativního výzkumu demokratických erozí a prezentují řadu příkladů, které tento základní argument

podporují. Druhá kapitola následně shrnuje, jak tuto funkci gatekeepingu plnily politické strany ve Spojených státech. Poukazují na to, že ačkoliv původně měl jako nástroj blokády přístupu k moci osobám s autoritativními sklony sloužit sbor volitelů (*Electoral College*), záhy se ukázala filtrace kandidátů skrze strany jako nutná podmínka fungování amerického politického systému. Za klíčový zvrat pak označují zavedení závazných primárek pro výběr prezidentských kandidátů, které postupně začalo výrazně oslabovat vliv stran a limitovat jejich kapacitu pro eliminaci populistických či autoritářských kandidátů.

Ve třetí kapitole autoři přesvědčivě popisují nominaci a následné volební vítězství Donalda Trumpa v roce 2016 nikoliv jako historickou anomálii, nýbrž jako do jisté míry logické vyústění těchto dlouhodobějších procesů. Podle nich Republikánská strana, která na počátku nominačního procesu neměla zájem o to, aby se jejím nominantem stala kontroverzní celebrita s problematickou historií, podlehla stejnému samolibému omylu, jako mnozí jiní aktéři v zemích s erodující demokracií: totiž, že stávající mechanismy i bez jejich zásahu dovedou populistický element v procesu eliminovat.

Následujících pět kapitol slouží jako pomyslná diagnóza potenciálu k demokratické erozi ve Spojených státech. Autoři nacházejí mnohé podobnosti mezi Spojenými státy a zeměmi, kde buď již došlo k pádu demokracie, nebo se na pomyslném spektru mezi demokracií a autoritářstvím posunuly nebezpečně blízko ke druhému pólu. Hlavním motivem tohoto segmentu knihy je význam neformálních norem pro fungování demokratických systémů a udržení jejich kapacity pro eliminaci destabilizujících prvků. Čtvrtá kapitola se věnuje nástrojům, které potenciální autoritáři využívají, aby dosáhli svého cíle limitace všech prvků, které by je mohly limitovat: oslabení

¹ Český překlad titulu je v tomto případě zavádějící, původní titul *How Democracies Die* lépe odráží charakter textu jakožto studie do značné míry komparativní.

soudní moci, oslabení opozice a přijetí institucionálních pravidel zajišťujících udržení se u moci. Následně v kapitole 5 autoři identifikují dvě normy, které použití těchto nástrojů doposud v rámci Spojených států bránily: vzájemnou toleranci mezi aktéry a zdrženlivost v užívání svých pravomocí.

Šestá kapitola prezentuje řadu historických epizod demonstrujících fungování těchto norem. Pozornost je věnována hlavně normě zdrženlivosti, přičemž příklon k ní prezentují autoři na šesti konkrétních pravomocech. Bohužel zde nerozvíjejí, podle jakého klíče dané pravomoce zvolili. Jako jednu z prezidentských pravomocí definují hrozbu tzv. *court packing*, tj. zvýšení počtu křesel ve federálních soudech za účelem možnosti nominovat soudce více ideologicky nakloněné preferencím daného prezidenta. Označení *court packing* jako prezidentské pravomoce je však elementárním omylem: zvýšení počtu soudců je možno pouze přijetím zákona, a následná nominace na doživotní soudcovské posty je možná pouze se souhlasem Senátu, což autoři implicitně sami uznávají, jelikož tzv. *Advice and Consent*, tj. schvalovací právo horní komory, sami označují za jednu ze tří kongresových pravomocí. Následně však obě pravomoci implicitně definují jako unilaterální, patřící v prvním případě pouze prezidentovi, v druhém pak Kongresu. Jejich analýza pravomocí prezidenta a Kongresu si tak do značné míry v některých aspektech protiče.

Ještě méně přesvědčivý je pak argument, že možnost měnit personálního složení soudů skrze impeachment lze klasifikovat jako prezidentskou pravomoc: impeachment je ústavně definován jako výhradní nástroj Kongresu, sloužící jako klíčová pojistka legislativní moci proti moci výkonné a soudní. Jediná role, kterou prezident v tomto procesu může potenciálně hrát, je role obžalovaného.

Nepřesvědčivá je taktéž analýza zdrženlivosti Senátu ve využívání pravomoci

schvalovat prezidentské nominace. Autoři zde jako postačující důkaz senátní zdrženlivosti předkládají velmi malý počet hlasování, ve kterých Senát explicitně odmítl vyjádřit svůj souhlas s nominací. Monografie zaměřená v první řadě na adherenci k normám by však rozhodně neměla přehlížet, že klíčovou normou v rámci nominačního procesu je situace, kdy Senát či někteří jeho členové dají předem najevo svůj záměr nominanty nepodpořit, což vede prezidenta ke stáhnutí nominace. Alternativně pak Senát může odmítnout jakkoliv se nominací zabývat: v tomto případě opět neexistuje záznam ve formě hlasování. Příkladem prvně jmenované situace může být nominace Harriet Miers na pozici soudkyně Nejvyššího soudu v roce 2005. (Hulse 2005). Případ odmítnutí Senátu jakkoliv se zabývat nominací pak lze nalézt již v roce 1828 (Weaver 2015: 1732).

Sedmá kapitola jako kořeny dnešní nestabilní situace označuje především narůstající stranickou polarizaci, která symbolicky začíná momentem zvolení Newta Gingriche a dalších Republikánů využívajících populistickou rétoriku do Kongresu v roce 1978. Od této chvíle se nejdříve Republikánská a následně i Demokratická strana vydávají na historickou cestu odklonu od dodržování dvou klíčových norem. V označení Gingriche jako klíčového aktéra na počátku procesu polarizace a eroze norem jsou autoři ve shodě s dominantním proudem výzkumu ať již v oblasti historie (Richardson 2014) či politologie (Therault 2013). Za zásadní akcelerační tohoto dlouhodobého procesu pak autoři v osmé kapitole označují právě prezidentství Donalda Trumpa, během kterého se eroze norem začala velmi zásadně projevat díky autoritářským tendencím prezidenta samotného. Dle názoru autorů prozatím klíčové pojistky a normy přinejmenějším částečně stále fungují, a Spojené státy tak rozhodně nelze označit jako autoritářský či hybridní systém. Stejně však varují, že pokračující eroze může zemi s jednou z nejdéle

fungujících ústav na světě dovést blíže k autoritářské vládě.

Devátá kapitola pak shrnuje několik doporučení, kterými by se Spojené státy měly řídit, aby se politickým aktérům podařilo demokratickou erozi zpomalit, či zastavit. Jako klíčový krok autoři vidí obnovení a posílení stávajících norem, které politický systém stabilizovaly v minulosti. Především Demokratická strana by se podle nich měla snažit vytvořit co nejširší volební koalici, aby tak zmírnila polarizaci. Dalším nástrojem pak mohou být institucionální reformy, jako např. otevřené primárky, či změna volebního systému. Drtivá většina doporučení autorů však opět nebere v potaz institucionální strukturu federální úrovně politického systému Spojených států, ve které jsou radikální změny velmi obtížné i za lepších podmínek, než ve kterých se systém v současnosti nachází: bez

spolupráce alespoň některých republikánů prakticky žádné z doporučených změn není možno provést.

Největší síla monografie Ziblatta a Levitskyho tkví v jejich inovativním využití výzkumu jiných politických systémů a následná aplikace poznatků na Spojené státy v komparativní perspektivě. Autoři přesvědčivě argumentují pro přenosnost těchto poznatků napříč jednotlivými zeměmi. Druhou stranou mince je však přehlédnutí některých velmi klíčových aspektů fungování ústavně-politické struktury federální vlády v USA, což v několika segmentech textu značně ubírá na argumentační síle. Bez ohledu na výše uvedené kritiky je však monografie velmi vítaným přínosem pro výzkum současného stavu demokracie ať již ve Spojených státech, či obecněji v západním světě.

Jakub Dopieralla²

LITERATURA:

- HULSE, Carl (2005). Bush's Court Choice Ends Bid; Conservatives Attacked Miers. *The New York Times* [online; cit. 2019-09-13]. October 28, 2005. Dostupné z WWW: <<https://www.nytimes.com/2005/10/28/politics/politicsspecial1/bushs-court-choice-ends-bid-conservatives-attacked-miers.html>>.
- RICHARDSON, Heather Cox (2014). *To Make Men Free: A History of the Republican Party*. New York: Basic.
- THERIAULT, Sean (2013). *The Gingrich Senators: The Roots of Partisan Warfare in Congress*. Oxford: Oxford University Press.
- WEAVER, Russell (2015). „Advice and Consent“ in Historical Perspective. *Duke Law Journal*. Vol. 64, no. 1, pp. 1717–1753.

² Jakub Dopieralla je interním doktorandem Katedry politologie Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd UK. Kontakt: jakub.dopieralla@fsv.cuni.cz. ORCID ID: 0000-0002-9486-9799. ResearcherID: Z-4735-2019.